

Sorbus aucuparia (Jeřáb ptačí)

synonyma: *Aucuparia sylvestris*, *Mespilus aucuparia*, *Pyrenia aucuparia*, *Pyrus aucuparia*, *Pyrus aucuparia* var. *typica*, *Pyrus rossica*, *Sorbus adsharica*, *Sorbus altaica*, *Sorbus amurensis*, *Sorbus anadyrensis*, *S. var. typica*, *S. var. xanthocarpa*, *Sorbus bachmarensis*, *Sorbus boissieri*, *Sorbus boissieri* var. *adsharica*, *Sorbus boissieri* var. *bachmarensis*, *Sorbus camschatcensis*, *Sorbus caucasigena*, *Sorbus glabrata*, *Sorbus kamtschatcensis*, *Sorbus pohuashanensis*, *Sorbus pohuashanensis* var. *amurensis*, *Sorbus polaris*

čeleď: Rosaceae

oblasti: Albánie, Alberta, Aljaška, Arménie, Ázerbájdžán, Belgie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Britská Kolumbie, Bulharsko, Chorvatsko, Connecticut, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Gruzie, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Írán, Irsko, Island, Itálie, J Sibiř, Jižní Karolína, JZ Rusko, Kalifornie, Katalánsko, Kavkaz, Kolorado, Korsika, Kosovo, Krym, Labrador, Libanon, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Maine, Makaronésie, Makedonie, Malá Asie (Anatolie), Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Moldávie, Mongolsko, Montana, Německo, New Hampshire, New Jersey, New York, Newfoundland, Nizozemí, Norsko, Nové Skotsko, Nový Brunšvik, Ohio, Ontario, Oregon, Pennsylvania, Polsko, Portugalsko, Quebec, Rakousko, Řecko, Rhode Island, Rumunsko, Saskatchewan, Severní Dakota, Sicílie, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, SZ Rusko, Švédsko, Švýcarsko, Ukrajina, Utah, Velká Británie, Vermont, Washington, Wisconsin, Wyoming, Z Rusko, Západní Virginie

Roste v chladnějších oblastech Evropy a na východ až na Sibiř. Roste v podobě stromu, vzácně keře. Patří mezi opadavé rostliny. Dožívá se věku 80 - 100 (i 150)let. Dorůstá výšky (3 -) 4 - 15 (i 20)m nejdříve v kuželovém, později rozložitěm habitu. Borka má světlešedou lesklou barvu. Pupeny jsou plstnaté, nelepivé. Střídavé listy jsou dlouhé 12 - 23cm, zpeřené, tvořené 9 - 15ti lístky, vlastní lístky jsou kopinaté, špičaté, v horní 1/2 ostře pilovité, zelené, dlouhé 2 - 6 (i 9)cm, spodní strana min. v mládí ochlupená a báze asymetrická. Květenství je 20tičetné, průměru do 15cm, vlastní květy mají průměr 0,8 - 1,5cm, jsou bílé až nažloutlé, korunní lístky kulaté velikosti 3 - 5mm. Plodem je červená (2 -) 3 - 4pouzdrá malvička průměru 0,6 - 0,9 (i 1)cm. Za syrova jsou jedovaté. Plodit začíná ve věku 10 - 15let. Existují vnitrodruhové taxony:

- '*Asplenifolia*'/'*Laciniata*'/f. *asplenifolia*/f. *laciniata* - lístky hluboce pilovité (i s 1 - 2ma drobnými laloky), spodní strana hustě ochlupená
- subsp. *aucuparia* (Jeřáb ptačí pravý) - strom i keř; větve v mládí ochlupené; listy na spodní straně ochlupené, lístky kopinaté, tupé až špičaté, dlouhé 5 - 6cm, ve spodní 1/4 celokrajné, spodní strana světlezelená; kališní cípy široce 3úhlé; plody kulaté průměru 6 - 9mm, hořké a trpké
- '*Beissneri*'/f. *beissneri* - borka mladých větví červená, zpravidla se stříbřitým leskem; listy zastříhované a mají červené řapíky
- '*Black Hawk*' - úzký habitus
- '*Dirkenii*'/f. *dirkenii* - výška do 10m; listy v mládí žluté, později zelené
- subsp. *edulis*'/'*Edulis*'/'*Moravica*'/'*Moravský sladkoplodý*' - v mládí pyramidální, později je koruna rozložitá; výška 8 - 12 (i 15)m, šířka 3 - 4m; mladé větve jsou dlouhé, vzpřímené a silné; listy jsou lichozpeřené, tvořené až 9ti páry lístků, lístky jsou vejčité až kopinaté, dlouhé 4 - 7cm, na spodní straně plstnaté, okraje jsou pilované pouze do 1/2 - 1/3 od špičky; kvete bílými oboupohlavními květy v chocholičnatých latách; plodem je světlečervená mírně lesklá malvička velikosti 1cm chuti natrpklé, nakyslé, později sladkokyselé chuti - sklízí se na konci září, obsahují vitamíny A a C; nevdá mu znečištěný vzduch a kyselá půda
- '*Fastigiata*'/f. *pyramidalis*/S. *americana* '*Nana*'/S. *decora* '*Nana*'/S. *scopolina* - sloupovitý až úzce kuželovitý hustý keř nebo strom; výška 5 - 10m, šířka 1 - 2m; větve vzpřímené, tlusté; listy tmavězelené, tvořené 11 - 15ti lístky; plody větší, červené, bohaté; pomalý růst
- subsp. *fenekiana* - Bulharsko; lístky úzce kopinaté, dlouhé do 9cm, široké 1 - 1,8cm, na spodní

- straně na centrálním žeburu řídce ochlupené; květenství až 200četné; plody zploštěle kulovité, dlouhé 1 - 1,2cm, široké 1,2 - 1,4cm
- var. *glabra* - lístky holé, tužší
 - subsp. *glabrata* (Jeřáb ptačí olýsalý) - pupeny i spodní strana lístků brzy olýsávají; lístky slabé, špičaté, na žilnatině mohou být řídce ochlupené; květy průměru 1,2cm; plody vejčitékulovité průměru 6 - 9mm; vyskytuje se v úrovni kosodřevin
 - 'Integerrima'/var. *integerrima* - strnule vzpřímený habitus; lístky prakticky celokrajné, zuby pouze na špičce
 - 'Konzentra' - výška do 10m
 - f. *laciniata* - listy dlouhé 15 - 23cm, lístky dlouze kopinaté, dlouhé 5 - 8cm, široké 1 - 3cm, 2x asymetricky pilovité
 - subsp. *lanuginosa* - keř nebo nízký strom; větve i květenství celoročně ochlupené; listy na spodní straně mírně plstnaté
 - 'Luxor'/'Advance' - sloupovitý hustý habitus; listy tmavězelené; plody oranžové
 - 'Michred'/'Cardinal Royal' - vzpřímený habitus; plody bohaté, červené až oranžové
 - 'Moravský sladkoplodý' - široce kuželovitý habitus; květenstvím je řídká chocholičnatá lata; plodenství 15 - 20tičetné, plody průměru 1,4 - 1,6cm, červenooranžové, dužina žlutooranžové, naoranžovělá
 - 'Nana' - řídce asymetricky vzpřímený keř; výška do 2m; plody většší
 - 'Pendula'/f. *pendula* - převislý asymetrický habitus s převislou deštníkovitou korunou; výška 4 - 6m, šířka 3 - 6m; větve v širokém oblouku, i pokroucené; květenstvím je plochý chocholík, květy bílé
 - 'Pendula Variegata' - jako 'Pendula', listy navíc žlutopestré
 - subsp. *praemorsa* - jižní Itálie, Sicílie, Korsika; řapíky delší 2cm, 2 lístky, tupé, tupě pilovité, 5x delší než široké, spodní strana ochlupená; plody vejčité
 - 'Rossica'/f. *rossica* - výška do 10m; lístky tupější, mírně širší, mezi postranními žilkami mírně nafouklé, na spodní 1/3 celokrajné; plody průměru 1,2 - 1,5cm
 - 'Rossica Major' - strnule vzpřímený habitus; lístky tupé, dlouhé do 8cm, široké 2,7cm, na spodní straně mírně plstnaté; řapíky i vřeteno červené, ochlupené; plody větší i více než 1,5cm; rychlý růst
 - 'Sheerwater Seedling' - úzký vzpřímený habitus s kompaktní vejčitou korunou; šířka 4m; plody červenooranžové ve velkém svazku
 - 'Streetwise' - kompaktní vzpřímený habitus; plody ve velkých svazcích, oranžové
 - subsp. *sibirica*/S. *sibirica* - Rusko, Mongolsko; výška 3 - 10m; zimní pupeny holé nebo řídce ochlupené, letní pupeny a větve v mládí ochlupené; listy pilovitě zubaté, dlouhé 10 - 20cm, široké 8 - 12cm, řapíky zpravidla delší 2,5cm, lístky kopinaté, zelené, špičaté, dlouhé 3,5 - 5cm, široké 1 - 1,5cm, podél centrálního žebra ochlupené, žilnatinu tvoří 5 - 10 párů žilek; květenství husté, dlouhé 6 - 8cm, široké 8 - 12cm, kališní lístky široce 3úhlé
 - 'Variegata' - široký vzpřímený habitus; výška 5 - 10m; listy zelené, asymetricky žlutě kroupené
 - 'Xanthocarpa'/'Fifeana'/'Fructu Luteo'/f. *fifeana*/var. *xanthocarpa* - rozkladitý habitus; výška 15m, šířka 8m; listy lichozpeřené, tvořené 13 - 15ti úzce eliptickými zelenými lístky, na podzim žluté a červené; květy malé, bílé; plody kulaté, žlutooranžové

Vyhovuje mu chudší sušší kyselá hluboká půda, světlé listnaté lesy, plné slunce nebo polostín. Dokáže růst i na skalách anebo naopak v bažinách. Špatně snáší zasolení, velký úpal a sucho. Odolává znečištěnému vzduchu, vysokým teplotám i mrazům.